

Нікуліна Неля Василівна
завідувачка кафедри українознавства ХНАДУ,
кандидатка філологічних наук, доцентка
e-mail: nykulina@ukr.net

ГРАК ЯК МОВОЗНАВЧИЙ ПРОЄКТ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

У науково-дослідницьких проєктах гуманітаристики все частіше використовуються комп'ютерні технології, що свідчить про розвиток цифрової гуманітаристики, яка створює нові методології гуманітарних досліджень, будує цифрову дослідницьку інфраструктуру, сприяє глобальній взаємодії вчених. На думку Т. О. Ярошенко, саме «...інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), масштабні обчислювальні ресурси та платформи зберігання даних і доступу до них, великі дані, мобільні пристрої, соціальні медіа, штучний інтелект глибоко змінили способи створення, передавання, збереження й подальшого використання знань. Цифровізація стала не лише інновацією, модою чи імперативом, а й нормою...» [1].

На сьогодні в Україні найбільш відомими є комп'ютерно-мовознавчі наукові проєкти, що ресурсно покликані допомогти науковцям з дослідженням і збереженням словникових надбань українства: Корпус текстів української мови (*Наталія Дарчук*), онлайнвий засіб проведення асоціативних експериментів «Стимулус» (*Ольга Загородня*), зацифрування унікальної архівної лексичної картотеки (*Оксана Тищенко*), цифрові проєкти й засоби для української мови від гурту r2u (*Василь Старко*), Генеральний регіонально анотований корпус української мови (*Марія Шведова*).

Вагомі результати у сфері цифрової гуманітаристики, саме в галузі корпусної лінгвістики, репрезентує колектив **Генерального регіонально анотованого корпусу української мови [ГРАК]**, що розроблений спільною командою з лінгвістів і представників ІТ-сектору з України, Норвегії, Німеччини. Основними виконавцями є *Марія Шведова, Рупрехт фон Вальденфельс, Василь Старко*; технік-

ною реалізацією опікувалися *Сергій Яригін, Андрій Рисін, Тимофій Ніколаєнко, Арсеній Лукашевський, Кирило Захаров, Дмитро Чаплинський, Міхал Возняк, Михайло Крук*; науковими консультантами проєкту були *Дмитро Січінава, Михайло Назаренко* [2].

Варто зазначити, що корпус охоплює період з 1816 по 2024 рр. і містить понад 130 тисяч текстів різних жанрів, близько 30 тисяч авторів. Побіжно аналізує цей сервіс С. Б. Фокін: «Пошук слова чи виразу, побудова конкордансу в ньому можлива за такими критеріями: автор тексту, регіон, жанр тексту, місце публікації, роки публікації, мова оригіналу документа та ін. У корпусі можна здійснювати звичайний формальний пошук, пошук з «байдужими символами» (англ. – «wildcard characters»), а також запити CQL («Context Query Language», спеціальна проста мова запитів, розроблена саме для пошуку в розміченому текстовому корпусі)» [3, с. 51].

Дуже важливо, що до опрацювання текстових масивів долучаються студенти, магістранти, аспіранти вишів, а також слухачі онлайн-курсу «Корпусна лінгвістика» (Єнський університет за підтримки фонду DAAD), які у такий спосіб тільки розширюють обрії своїх професійних і дослідницьких навичок. У підготовці матеріалів Генерального регіонально анотованого корпусу української мови в різні роки брали участь здобувачі освіти таких закладів вищої освіти України: Національний університет «Львівська політехніка» (керівники: *Марія Шведова, Олена Левченко, Оксана Таран, Тетяна Шестакевич*); Львівський національний університет імені Івана Франка (керівник: *Соломія Бук*); Київський університет імені Бориса Грінченка (керівник: *Олена Доценко, Тетяна Горохова, Михайло Вінтонів, Ірина Саєвич*); Український католицький університет (керівник: *Василь Старко*); Національний університет «Києво-Могилянська академія» (керівники: *Інна Ренчка, Людмила Дика, Людмила Підкуймуха, Анастасія Онатій, Наталя Кобченко*); Одеський національний університет імені І.І.Мечникова (керівники: *Марія Шведова, Наталя Кондратенко, Олександра Білінська, Анна Бордовська, Надія Хрустик*); Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (керівник: *Ніна Хайрова*); Інститут філології Київського націо-

нального університету імені Тараса Шевченка (керівник: *Тетяна Качановська*); Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського (керівник: *Наталя Куц, Людмила Юлдашева*), Херсонський національний технічний університет (керівники: *Наталя Кудрявцева, Євгенія Петренко*); Донецький національний університет імені Василя Стуса (наразі передислокований до Вінниці) (керівник: *Ірина Гарбера*); ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В.Н. Каразіна (керівник: *Тетяна Ковальова*). До опрацювання матеріалу для ГРАКу долучилися аспірантки Інституту мовознавства АН України *Євгенія Петренко* і *Катерина Шкиль*, а також слухачі онлайн-курсу «Корпусна лінгвістика» (Єнський університет за підтримки фонду DAAD) (керівник: *Наталія Чейлитко*).

Дослідницько-пошукова співпраця викладацького складу і здобувачів різних рівнів освіти з ГРАКом удосконалює технології гуманітарних досліджень і викладання, сприяє інтелектуальному розвитку молоді, долучає до експериментів, а викладачам допомагає покращити зміст навчальних курсів і методичку викладання.

Література

1. Ярошенко Т. О. Цифрова гуманітаристика: нова галузь знань чи "молоде вино в старих міхах"? : колект. монографія / відп. ред. Л. П. Бойко. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2023. С.168-208
2. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. Київ, Львів, Єна, 2017-2024. uacorpus.org.
3. Фокін С.Б. Корпуси текстів: здобутки України та перспективи врахування закордонного досвіду. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика // Вісник КНУ. Серія: Іноземна філологія. К.: ВПЦ "Київський університет". В.1 (28), 2018. С. 51-54.